

MOKYTOJAS LYDERIS IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE

Daiva Malinauskienė
Vilniaus universitetas, Lietuva

Lyderystės reiškinio tyrinėjimai pastaraisiais metais atskleidžia, kad visuomenėje keičiasi požiūris, kas gali būti švietimo lyderiu. Tai aktualizuoja ir mokslininkų atliekami tyrimai, ir Lietuvos strateginiai švietimo dokumentai, kuriuose yra akcentuojama, kad lyderiu organizacijoje gali būti kiekvienas, uždegantis savo idėjomis, pasiryžtantis permainingoms ir vedantis paskui save kitus. Todėl lyderystė nebėra priskiriama tik mokyklos vadovams. Lyderystės raiška tampa ne mažiau svarbi kiekvienam ugdymo(si) proceso dalyviui: mokytojams, tėvams, vaikams ir kitiems mokyklos bendruomenės nariams. Kada mokykloje yra sukurta lyderių komanda, kuri dirba išvien ir veikia kaip lyderiai, tai jie pradeda kitaip suvokti savo vaidmenį: mokyklos vadovas tikisi iš kolegų visapusiškesnio dalyvavimo mokyklos veikloje, mokytojai randa veiksmingesnių būdų atlikti savo darbą, tėvai tampa lygiaverčiais ugdymo proceso partneriais, kurie efektyviai įsijungia į mokykloje vykstančius procesus. Šiandien savo mokinius ateičiai rengianti mokykla ir visa švietimo sistema nebegali veikti, vadovaudamasi tradiciniais organizacijos valdymo modeliais, pripažįstančiais vieno asmens vadovavimą ir lyderystę. Švietimo sistemos pertvarkai, orientuojantis į nuolat besikeičiančios visuomenės keliamus reikalavimus būsimiems savo nariams, reikalinga ne tik politinė valia, bet ir kaitai pasiryžę švietimo lyderiai. Daugelio pažangių šalių švietimo politikos formuotojų ir įgyvendintojų veiklos prioritetas – lyderystės švietime stiprinimas, siekiant jos tvarumo (Valuckienė J., Balčiūnas S. ir kt. 2015).

Pastaruoju metu vis labiau dėmesį imta fokusuotis į mokytojų profesionalumą, jų lyderystę, jos reikšmingumą ikimokyklinio / mokyklinio ugdymo kokybei, mokymo efektyvumui, mokinių mokymosi ir pasiekimų rezultatų gerinimui. Taip pat mokytojų lyderystės tyrimuose išryškėjo, kad lyderystės mokykloje raiška skatina mokytojus labiau bendradarbiauti, siekiant tobulinti mokyklos veiklą ir kurti mokymuisi ir bendradarbiavimui palankią aplinką. Mokyklos, kuriose remiama mokytojų lyderystė, yra rezultatyvesnės bei novatoriškesnės. Stipri ir akivaizdi lyderystė yra mokyklos kaitos į besimokančią organizaciją pagrindas, o ją mokykloje suprasti reikėtų kaip tam tikrus ryšius tarp žmonių, kuriems įtakos turi kontekstas ir veiksmai (Cibulskas, Žydžiūnaitė, 2012).

Lyderystei švietime skatinti 2005 metais pradėtas projektas „Lyderių laikas“, skirtas Lietuvos švietimo specialistams (mokytojams – nuo ikimokyklinio ugdymo įstaigų iki profesinio mokymo centrų, mokyklų vadovams, švietimo konsultantams), suinteresuotiesiems tvariais švietimo pokyčiais (Lyderių laikas, 2017–2021). Lyderystės projektas „Lyderių laikas“ gimė iš poreikio gerinti Lietuvos švietimo sistemos būklę, skatinti švietimo darbuotojų tobulėjimą bei iniciatyvumą. Įgyvendinant projektą „Lyderių laikas“, kas keleri metai yra atliekamas „Longitudinis lyderystės raiškos kaitos“ tyrimas, kuriame lyderystė yra atskleidžiama kaip mokyklų ir visos švietimo sistemos tobulinimo veiksnys, ugdant lyderius įvairiais lygmenimis – grupės, klasės, mokyklos, savivaldybės ir nacionaliniu. 2014 metais Lietuvoje buvo atliktas mokytojų lyderystės tyrimas, kuriuo matuotos ir vertintos mokytojų lyderystės kompetencijos. Šis tyrimas padėjo atskleisti Lietuvos mokytojų geriausiai ir silpniausiai vertinamas veiklas, per kurias galima identifikuoti mokytojų lyderystės kompetencijas bei lyderystės lygmenį (Švietimo problemos analizė, 2015) ir paskatino mokslininkus aktyviau tyrinėti ne tik vadovų, bet ir pedagogų lyderystę.

Lietuvos ir užsienio mokslininkai mokytojo lyderystei taip pat skiria ypatingą dėmesį, teigdami, kad mokytojo lyderystė skatina ilgalaikę mokymosi pažangą, turi tęstinumą, stiprina kitų asmenų vadovavimą, yra socialiai teisinga, turtina žmonių ir materialinius išteklius, kuria kuo įvairesnę mokymo(si) aplinką mokyklos bendruomenės nariams (Cibulskas, Žydžiūnaitė, 2012). Šiandieninėje ugdymo realybėje, kai didelis dėmesys yra skiriamas ankstyvojo ugdymosi prieinamumo didinimui ir ugdymosi kokybės gerinimui, labai svarbi tampa mokytojo, dirbančio su ikimokyklinio amžiaus vaikais, lyderystė. Mokslininkai (Malinauskienė, Kovienė, 2022; Žukauskienė, Bernatavičienė, 2021; Hujala, 2016; Kivunja, 2015; Strehmel, 2016; Strehmel, Heikka ir kt., 2019) tyrė mokytojo lyderystės įtaką ankstyvojo ugdymo kokybei, mokytojų lyderių gebėjimą susiburti bendram pedagoginiam darbui, kokybiškam bendradarbiavimui su mokyklos bendruomene, mokytojų lyderių savybes, bruožus ir vaidmenį, kuriant sėkmingą organizaciją. Mokslininkės D. Malinauskienė ir S. Kovienė (2022) atskleidė, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojo lyderystė labiausiai reiškiasi pedagoginėse ir kitose, tiesiogiai su jų darbu susijusiose veiklose: organizuojant ir vykdant kokybišką ugdymosi procesą / ugdomasias veiklas, prižiūrint ir ugdant vaikus, konstruktyviai bendradarbiaujant su ugdytinių tėvais, kolegomis, įsijungiant į įstaigos veiklos planų, įstaigos strategijos kūrimą, atstovaujant įstaigai mieste ir nacionaliniu mastu įvairiose švietimo, projektinėse, fizinio aktyvumo, sveikatinimo, edukacinėse ir ekspertinėse veiklose. Tačiau, kaip rodo mokslininkų atlikti tyrimai, buvo mokytojų, kurie teigė, kad jie nesijaučia esantys lyderiais, nes nesusilaukia tinkamo vadovų dėmesio, jie nėra skatinami tapti lyderiais, susiduria su sunkumais, kai reikia išvykti į studijas ar kelti kvalifikaciją darbo metu. L. Žukauskienė ir T. Bernatavičienė (2021), tyrinėjusios priešmokyklinio ugdymo mokytojų lyderystės raišką, taip pat pabrėžė, kad mokytojų lyderystė reiškiasi kaip ugdymo proceso veiksmingas organizavimas, veikla visos ugdymo įstaigos bendruomenės labui, bendradarbiavimas su tėvais, kolegomis ugdymo įstaigoje ir už jos ribų, projektinė veikla, vaikų įtraukimas į patirtinį mokymąsi. E. Hujala ir kt. (2016), siekdami išsiaiškinti ankstyvosios vaikystės mokytojo lyderystės vaidmenį Suomijoje, Japonijoje ir Singapūre, 2012–2014 metais atliko tarptautinį tyrimą. Mokslininkai pabrėžė, kad ugdymo įstaiga, investuojanti į mokytojų lyderystę ir ją skatinanti, iš esmės investuoja į ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymo kokybę. J. Lewis ir J. Hill (2012) pabrėžė, kad pedagogo lyderystė padeda inicijuoti pokyčius ankstyvojo švietimo grandyje, palengvina jų įgyvendinimą ir priešingai – be profesionalių lyderių formuoti ugdymo procesą, kurti kokybišką ugdymosi aplinką yra sudėtinga.

Ikimokyklinio ugdymo mokytojų lyderystės skatinimas turėtų būti vienas iš strateginių įstaigos tikslų ir siekiamybė, įgyvendinant švietimo tikslus bei pokyčius tiek instituciniu, tiek nacionaliniu lygiu. Mokytojams galimybė įsijungti ir dalyvauti švietimo įstaigos valdymo ir kaitos procesuose, ugdytis lyderio bruožus ir savybes leidžia augti ir kaip ugdymo profesionalams, ir kaip asmenybėms.

Literatūra

- Damkuvienė, M., Valuckienė, J., Balčiūnas, S., & Petukienė, E. (2019). *Lyderystė organizacijos kaitai: įkvėpiantis tango: mokymosi užsienyje sąlygota lyderystė mokyklos kaitai*: mokslo studija. [Leadership for organizational change: Inspiring Tango: Leadership for school change driven by study abroad: Science study]. Šiaulių universitetas.

- Cibulskas G., & Žydzžiūnaitė, V. (2012). *Lyderystės vystymosi mokykloje modelis*: monografija [Model of leadership development in school]. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
- Hujala, E., Eskelinen, M., Keskinen, S., Chen, C., Inoue, C., Matsumoto, M., & Kawase, M. (2016). Leadership tasks in early childhood education in Finland, Japan, and Singapore. *Journal of Research in Childhood Education*, 30(3), 406–421. <https://doi.org/10.1080/02568543.2016.1179551>
- Kivunja, C. (2015). Leadership in early childhood education contexts: Looks, roles, and functions. *Creative Education*, 6(16), 1710-1717. <http://dx.doi.org/10.4236/ce.2015.616172>
- Lewis, J., & Hill, J. (2012). What does leadership look like in early childhood settings? *Every Child*, 18(4), 10–11. <https://www.yumpu.com/en/document/read/11914433/what-does-leadership-look-like-in-early-childhood-settings>
- Malinauskienė, D., & Koviienė, S. (2022). The expression of teacher leadership in the preschool institution: The context of Lithuania. In *INTED2022 Proceedings: 16th annual international technology, education and development conference*, 7–8 March, 2022. IATED Academy (in press).
- Mokytojų lyderystė ir jos sąsajos su švietimo kokybe [Teacher leadership and its links to the quality of education]. (2015). *Švietimo problemos analizė*, 16(140). <https://www.ku.lt/svmf/wp-content/uploads/sites/7/2016/06/Mokytoj%C5%B3-lyderyst%C4%97-ir-jos-s%C4%85sajos-su-%C5%A1vietimo-kokybe.pdf>
- Projektas „Lyderių laikas 2017–2021“. [Project “Time for Leaders”]. <https://www.lyderiulaikas.smm.lt/lt/intro/5247-projektas-lyderi-laikas>
- Strehmel, P. (2016). Leadership in early childhood education – theoretical and empirical approaches. *Journal of Early Childhood Education Research*, 5(2), 344–355. <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2016/12/Strehmel-issue5-2.pdf>
- Strehmel, P., Heikka, J., Hujala, E., Rodd, J., & Waniganayake, M. (Eds.). (2019). *Leadership in early education in times of change. research from five continents*. Budrich.
- Valuckienė, J., Balčiūnas, S., Katiliūtė, E., Simonaitienė, B., & Stanikūnienė, B. (2015). *Lyderystė mokymuisi: teorija ir praktika mokyklos kaitai*: monografija [Leadership for learning: Theory and practice for school change]. AB spaustuvė „Titnagas“. https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/Lyderyste-mokymuisi_teorija-ir-praktika-mokyklos-kaitai.pdf
- Žukauskienė, L., & Bernatavičienė, T. (2021). Priešmokyklinio ugdymo mokytojo lyderystės raiška. [Expression of pre-school teachers' leadership]. *Regional Formation and Development Studies*, 34 (2), 210–220. <https://doi.org/10.15181/rfds.v34i2.2257>

Summary

TEACHER LEADER IN PRESCHOOL INSTITUTION

Daiva Malinauskienė

Vilnius University, Lithuania

Research on the phenomenon of leadership in recent years has revealed that attitudes in society towards who can be a leader in education are changing. This is actualized both by the research conducted by researchers and by the Lithuanian strategic educational documents, which emphasize that anyone who ignites their ideas, is committed to change and leads others can be a leader in the organization.

As a result, leadership is no longer confined to school managers. The expression of leadership becomes no less important for every participant in the educational process: teachers, parents, children and other members of the school community.

Today, the school that prepares its students for the future and the entire education system can no longer function according to traditional organizational governance models that recognize one-person management and leadership. Transforming the education system to meet the demands of an ever-changing society on its future members requires not only political will but also education leaders committed to change.

Promoting the leadership of pre-school teachers should be one of the strategic goals of the institution and the pursuit of educational goals and change at both the institutional and national levels. The opportunity for teachers to become involved and participate in the management and change processes of the educational institution, to develop the traits and qualities of a leader allows them to grow both as educational professionals and as personalities.

Received 15 December 2021; accepted 25 December 2021

Cite as: Malinauskienė, D. (2021). Mokytojas lyderis ikimokyklinėje įstaigoje [Teacher leader in preschool institution]. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė / Education Policy, Management and Quality*, 13(2), 58-61. <https://doi.org/10.48127/spvk-epmq/21.13.58>

Daiva Malinauskienė

PhD., Professor, Institute of Education, Vilnius University, Šiauliai Academy, P. Visinskio Street 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania.

E-mail: malinauskiened@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9532-2840>